

**IZAZOVI DIGITALIZACIJE ZAŠTIĆENOG
FONDA DJEČJE KNJIGE U SVJETLU AUTORSKOG PRAVA**

**CHALLENGES OF DIGITISATION
OF THE SPECIAL COLLECTION OF CHILDREN'S BOOKS
IN THE LIGHT OF COPYRIGHT**

Isabella Mauro

Knjižnice grada Zagreba
isabella.mauro@kgz.hr

Annemari Štimac

Knjižnice grada Zagreba
annemari.stimac@kgz.hr

UDK / UDC: [025.7/.9:004]:347.78

Stručni rad / Professional paper

<https://doi.org/10.30754/vbh.66.1.1047>

Primljeno / Received: 31. 1. 2023.

Prihvaćeno / Accepted: 22. 3. 2023.

Sažetak

Cilj. Cilj je rada prikazati važnost digitalizacije Zaštićenog fonda dječje knjige Hrvatskog centra za dječju knjigu te istaknuti izazove i kriterije odabira naslova za digitalizaciju dječje knjige s aspekta autorskog prava.

Pristup. Rad donosi kratak povijesni pregled osnutka Zaštićenog fonda dječje knjige, razloge zbog kojih je uvršten u projekt digitalizacije starih i vrijednih knjiga Knjižnica grada Zagreba, „Digitalizirana zagrebačka baština“ te ističe probleme stjecanja prava iskorištavanja autorskih djela. Pojašnjeni su osnovni pojmovi autorskog prava koji su važni prilikom digitalizacije djela te iznesene novosti vezane za digitalizaciju u *Zakonu o autorskom pravu i srodnim pravima* iz 2021. godine.

Rezultati. U radu su predstavljeni rezultati digitalizacije Zaštićenog fonda dječje knjige u petnaestogodišnjem razdoblju uz cjelovitu bibliografiju digitaliziranih knjiga

za djecu i mlade koje su digitalizirane u okviru projekta „Digitalizirana zagrebačka baština“ te su prikazani primjeri dobivanja prava iskorištavanja autorskog djela.

Društveni značaj. Digitalizacija Zaštićenog fonda dječje knjige Hrvatskog centra za dječju knjigu, kao vrijedan segment hrvatske kulturne baštine, kroz projekt „Digitalizirana zagrebačka baština“ Knjižnica grada Zagreba dio je važnog društveno-kulturnog procesa zaštite i očuvanja starih i vrijednih knjiga te njihove lakše i brže dostupnosti široj javnosti.

Originalnost/vrijednost. Rad pridonosi boljem razumijevanju važnosti digitalizacije starih i vrijednih knjiga, posebice dječjih knjiga. U radu se tumače osnovni elementi autorskog prava, što pridonosi lakšem pristupanju rješavanja pitanja autorskog prava pisaca i ilustratora koji su jednakovrijedni autori hrvatske dječje knjige.

Gljučne riječi: autorsko pravo; digitalizacija; „Digitalizirana zagrebačka baština“; Hrvatski centar za dječju knjigu; Knjižnice grada Zagreba

Abstract

Purpose. The aim of this paper is to present the importance of the digitization of the “Special Collection of Children’s Books” of the Croatian Centre for Children’s Books and highlight the challenges and criteria for selecting titles for digitization of children’s books from the aspect of copyright.

Approach. The paper provides a brief historical overview of the establishment of the “Special Collection of Children’s Books” and reasons that led to its inclusion in the project of digitalization of old and valuable books of the Zagreb City Library, the “Digitized Zagreb heritage”, and highlights the problems of acquiring the right to exploit copyrighted works. Furthermore, it clarifies the basic concepts of copyright that are important when digitizing works and presents the news related to digitization in the *Copyright and Related Rights Act* from 2021.

Findings. The paper presents the results of the digitization of the “Special Collection of Children’s Books” in a fifteen-year period, along with a complete bibliography of digitized books for children and young people that were digitized as part of the “Digitized Zagreb heritage” project. In addition, some examples of obtaining the right to use copyright are presented.

Social implications. The digitization of the “Special Collection of Children’s Books” of the Croatian Centre for Children’s Books, as a valuable segment of Croatian cultural heritage, through the “Digitized Zagreb heritage” project of the Zagreb City Libraries is part of an important socio-cultural process of protecting and preserving old and valuable books and their easier and faster accessibility to the public.

Originality/value. The paper contributes to a better understanding of the importance of digitizing old and valuable books, especially children’s books. The basic el-

ements of copyright are explained, which contributes to an easier approach to solving copyright issues for writers and illustrators who are joint and equal authors of Croatian children's books.

Keywords: copyright; Croatian Centre for Children's Books; digitization; "Digitized Zagreb heritage"; Zagreb City Libraries

1. UVOD

Hrvatski centar za dječju knjigu kao jedinstven odjel kako u Knjižnicama grada Zagreba (u daljnjem tekstu – KGZ) tako i u Hrvatskoj specifičan je po brojnim programima i projektima koji se u njemu provode na nacionalnoj i međunarodnoj razini. Jedna od njegovih posebnosti svakako je Zaštićeni fond dječje knjige, zbirka vrijednih knjiga za djecu i mlade koja se okuplja i čuva u njemu. Ta vrijedna zbirka sadrži brojne naslove koji su mahom nedostupni bilo gdje drugdje osim u Hrvatskom centru za dječju knjigu. Cjelokupan fond navedene zbirke zaštićen je i namijenjen isključivo radu u knjižnici, a neki su vrijedni primjerci već toliko dotrajali da se dovodi u pitanje njihova daljnja upotreba. Stoga je nužno promišljanje o proširenju brige o toj vrsti jedinstvene hrvatske kulturne baštine kroz digitalizaciju građe s obzirom na to da su upravo knjižnice nadležne za očuvanje kulturne baštine (Stančić, 2012: 9).

Slijedom toga, Hrvatski centar za dječju knjigu sa Zaštićenim fondom dječje knjige uključen je u projekt digitalizacije stare i vrijedne građe KGZ-a „Digitalizirana zagrebačka baština“. Digitalizirane knjige iz Zaštićenog fonda dječje knjige tako postaju dostupne u bilo kojem trenutku za više korisnika odjednom koji strukturiranim pristupom lako dolaze od kataloga do željene knjige, lako pretražuju informacije, a sve bez prostornog ograničenja knjižnice i vremena provedenog u zgradi knjižnice jer takva digitalna zbirka nije lokacijski određena, već je distribuirana po cijelom svijetu, pa korisnik može pristupiti željenim podacima (knjigama) pristupom internetu (Cimperšak, 2012: 32-33). Upravo je cilj knjižnice kao baštinske ustanove učiniti građu dostupnom *online* svakome korisniku koji je pretražuje (Roued-Cunliffe, 2020: 3) i baštinske sadržaje predstaviti, učiniti dostupnim što većem broju ljudi te uključiti širu javnost u baštinu (ibid.: 1). Kroz proces prilagodbe knjižnice novim tehnologijama, digitalizacija je knjižnicama omogućila bržu komunikaciju s korisnicima i globalnu vidljivost prilikom prezentacije kulturne baštine (Stančić, 2012: 10). U tom procesu nužno je povezivanje među institucijama u izgradnji zajedničkih digitalnih knjižnica. Cimperšak (2012: 34–36) navodi neke primjere digitalnih knjižnica: Projekt Gutenberg, Google Books Library Project, Jstor, CiteSeerx i Europeana, a upravo je u sastavu Europeane i zbirka digitalizirane građe u okviru projekta „Digitalizirana zagrebačka baština“ KGZ-a.

Iako želje i potrebe zajednice knjižničarskih stručnjaka za digitalizacijom stare i vrijedne građe uvelike premašuju rezultate digitalizacije koji ovise o financijskim sredstvima koja su svake godine na raspolaganju za taj specifičan stručan posao, za očekivati je da će u budućnosti samo dio građe biti digitaliziran i da mrežno mjesto neće zamijeniti knjige i knjižnice. Dio naslova koji će i nadalje biti digitalizirani ponajviše su javno dobro, djela kojima su istekla autorska prava (Šojat-Bikić, 2013: 89–90). Upravo se pitanje nositelja autorskog prava i stjecanje prava iskorištavanja spominju kao prepreke izgradnji digitalnih knjižnica prilikom digitalizacije i distribucije digitaliziranih sadržaja. Poseban je izazov proučavanje uvjeta pod kojima digitalne knjižnice mogu ponuditi korisnicima na korištenje sadržaje koji su vezani autorskim pravom (Cimperšak, 2012: 33). Kod digitalizacije dječjih knjiga posebnu pažnju valja usmjeriti na autorska prava kako pisaca tako i ilustratora jer su oni jednakopravni autori zastupljeni u najstarijim hrvatskim knjigama za djecu i mlade od početaka pojave ilustracije u dječjoj knjizi sredinom 19. stoljeća do suvremenog doba. Potreban je profesionalni oprez pri istraživanju autorskih prava autora dječjih knjiga jer se fizičko vlasništvo knjižnica nad građom ne proteže i na vlasništvo nad autorskim pravima koja mogu pripadati svim autorima (naprimjer, piscima, ilustratorima, prevoditeljima), stoga se prije same odluke o digitalizaciji određene knjige treba istražiti, pregovarati i sklopiti ugovor s nositeljima autorskih prava o uvjetima pristupa digitaliziranoj građi (Šojat-Bikić: 136–137).

Iako postoje različiti knjižničarski i zakonski izazovi i problemi vezani za kulturno, društveno i povijesno vrijedan projekt digitalizacije stare i vrijedne građe koja čini kulturnu baštinu, kulturna je baština previše važna da bi postojala samo u izvornom obliku. Digitalizacijom kulturne baštine knjižnice komuniciraju sa širom zajednicom, dijeleći svoje znanje, čime se mijenja i odnos prema baštini (ibid.: 171). Naposljetku, povijesni karakter baštine i njezin sadržaj omogućuje povezanost s prošlošću i osjećaj kontinuiteta kao dokaz ljudske povijesti i razvoja civilizacije (Aparac, 2017: 15). A razvoj se povijesti, ne samo književnosti i likovnosti već i onaj društveno-kulturni i pedagoški, lako može pratiti proučavanjem hrvatske dječje knjige od njenih ranih početaka do modernog doba putem digitaliziranih primjeraka dostupnih na portalu „Digitalne zbirke KGZ-a“.¹

2. ZAŠTIĆENI FOND DJEČJE KNJIGE HRVATSKOG CENTRA ZA DJEČJU KNJIGU

Hrvatski centar za dječju knjigu osnovan je 1993. godine u Gradskoj knjižnici KGZ-a s ciljem prikupljanja, čuvanja i promicanja hrvatske dječje knjige. Odmah nakon osnivanja Hrvatskog centra za dječju knjigu, utemeljen je i Zaštićeni fond dječje knjige koji je tada brojao 2800 svezaka u koji su uvrštene knjige iz postoje-

¹ Poveznice na korištene mrežne izvore navedene su u odjeljku Literatura. Mrežni izvori.

ćeg Arhiva Odjela za djecu i mladež (osnovanog 1950. godine kao prvog dječjeg odjela u Hrvatskoj), koji je sadržavao posebnu zbirku starih i rijetkih knjiga za djecu. Time započinje sustavno popunjavanje zbirke korpusa hrvatske dječje knjige izborom iz postojećeg fonda i promišljenom antikvarnom nabavom. Utemeljenje Zaštićenog fonda dječje knjige kao posebne zbirke knjiga za djecu i mlade iznimno je značajno za Gradsku knjižnicu, istraživače, umjetnike koji stvaraju knjige za djecu, djecu kao krajnje korisnike i hrvatsku kulturu općenito (Mauro, 2021: 117).

Zaštićeni fond dječje knjige čini zbirku starih i vrijednih knjiga hrvatske dječje književnosti te suvremenih izdanja hrvatskih autora: pisaca, ilustratora i prevoditelja (kao jednakopravnih autora). Kroz bogat se Zaštićeni fond dječje knjige može pratiti povijesni razvoj hrvatske dječje knjige od početaka do danas te povijesni pregled hrvatskih nakladnika knjiga za djecu. Do kraja siječnja 2023. godine Zaštićeni fond dječje knjige broji 7790 naslova. Osim djela hrvatskih autora i prijevoda hrvatskih autora na strane jezike, fond sadrži odabrana hrvatska izdanja svjetskih klasika, referentnu literaturu o hrvatskoj književnosti za djecu i mlade, najstarije hrvatske časopise i stripove za djecu kao i kataloge izložbi i knjiga kao vrijednu sekundarnu građu za istraživanje hrvatske dječje književnosti. Fond se stalno upotpunjuje pažljivim izborom iz tekuće izdavačke produkcije i promišljenom antikvarnom nabavom (ibid.: 118).

Građa Zaštićenog fonda dječje knjige namijenjena je studentima, profesorima, znanstvenicima, knjižničarima, knjižarima, različitim stručnjacima i široj javnosti, a zbog zaštite i očuvanja može se koristiti isključivo u prostoru knjižnice.

3. DIGITALIZACIJA I AUTORSKO PRAVO

Budući da je u uvodu navedeno da se pitanje autorskog prava i stjecanja prava iskorištavanja istog često spominje kao prepreka provođenju digitalizacije i distribucije digitaliziranih sadržaja, nužno je istaknuti osnovne definicije autorskog prava, kao i mogućnosti digitalizacije, a sve u svjetlu novodonesenog *Zakona o autorskom pravu i srodnim pravima* (dalje: *ZAPSP*) koji je stupio na snagu u listopadu 2021. godine. Zašto je bilo potrebno donositi novi *ZAPSP*?

Direktiva o autorskom pravu i srodnim pravima na jedinstvenom digitalnom tržištu (EU) 2019/790 (dalje: *Direktiva*) predložena je u rujnu 2016. godine. Izglasana je 26. ožujka 2019. godine u EU Parlamentu; Vijeće ministara potvrdilo ju je 15. travnja 2019. godine, nakon toga objavljena je u službenom listu EU-a te je stupila na snagu 7. lipnja 2019. godine. Države članice EU-a nakon toga imale su dvije godine da usklade nacionalno zakonodavstvo s *Direktivom*.

Direktiva je zakonodavni akt kojim se utvrđuje cilj koji sve države članice EU-a moraju ostvariti. Svaka država članica samostalno odlučuje kako će ostvariti

taj cilj. Hrvatska se zbog brojnih promjena odlučila na donošenje potpuno novog *Zakona*. Također je važno istaknuti da je to velika izmjena koju je autorsko pravo doživjelo od 2003. godine i njime je moderniziran nacionalni sustav zaštite autorskog i srodnih prava.

Poticađ za donošenje *Direktive* bio je brz tehnološki razvoj suvremenog života u kojem se svakodnevno mogu sresti korištenje autorskih djela i drugih predmeta zaštite u digitalnom okruženju. Neophodno je bilo prilagoditi i dopuniti postojeći pravni okvir, a da se zadrži razina zaštite autorskih i srodnih prava.

Institucije kulturne baštine, koje su sada jasno definirane u *ZAPSP*-u (2021: čl. 187. st. 3) poput javno dostupnih ustanova (knjižnice, muzeji, arhivi ili pak ustanove filmske ili audiovizualne baštine), čuvaju svoje zbirke za buduće generacije. Kako bi se te zbirke očuvale, potrebno je građu digitalizirati zbog materijala na kojima se nalazi. Digitalne tehnologije danas pružaju brojne nove mogućnosti, ali istovremeno stvaraju i nove izazove. Knjižnice su i do sada mogle reproducirati djela koja se trajno nalaze u njihovim zbirkama kako bi riješile problem tehnološke zastarjelosti i propadanja te je takva radnja ulazila u sadržajna ograničenja koja su omogućavala da se bez odobrenja nositelja prava može koristiti autorskim djelom, no takav se očuvani primjerak građe nije mogao staviti na raspolaganje javnosti bez odobrenja nositelja autorskog prava.

Autorsko je pravo skup pravnih pravila kojima se uređuju pravni odnosi u pogledu autorskih djela. Autor je fizička osoba koja je djelo stvorila i autoru pripada autorsko pravo nad njegovim autorskim djelom samim činom stvaranja tog djela sukladno *ZAPSP*-u (2021: čl. 19.). Autorsko pravo čine moralna i imovinska prava autora. Moralna prava štite osobne i duhovne veze autora s njegovim djelom te se autor ne može odreći svojih moralnih prava, dok imovinska prava štite imovinske interese autora (*ZAPSP*, 2021: čl. 26–54).

Moralna prava sadržavaju: pravo prve objave, pravo na poštovanje autorskog djela, pravo na poštovanje časti i ugleda autora. Imovinska prava autoru omogućavaju isključivo pravo korištenja svog djela, a obuhvaćaju: pravo umnožavanja, pravo distribucije (stavljanja u promet), pravo priopćavanja autorskog djela javnosti i pravo prerade.

S autorskopravnog aspekta digitalizacija u sebi sadržava dva osnovna koraka: pravo umnožavanja i priopćavanja autorskog djela javnosti (cf. Horvat i Živković, 2013: 93–110). Prvi korak prilikom pretvorbe materijalnog primjerka u digitalni pravo je umnožavanje. Pravo umnožavanja, kako stoji u *ZAPSP*-u (2021: čl. 33.), jest isključivo pravo izrade autorskog djela u jednom ili više primjeraka, u cijelosti ili u dijelovima, izravno ili neizravno, privremeno ili trajno, bilo kojim sredstvima i u bilo kojem obliku. Pravo umnožavanja također uključuje fiksiranje umnoženog djela koje označava utvrđivanje autorskog djela na materijalnu ili drugu odgovarajuću podlogu. Postupci kojima se autorsko djelo umnožava mogu biti primjeri-

ce: grafički, fotokopirni, pohrana u elektroničkom obliku, prenošenje računalnom mrežom na neku materijalnu podlogu i tako dalje.

Pravo priopćavanja javnosti, tj. činjenja dostupnim javnosti (ZAPSP, 2021: čl. 46.), sljedeći je korak u digitalizaciji, a koji obuhvaća priopćavanje tog djela javnosti bežično ili putem žica na način, s mjesta i u vrijeme koje sami odaberu. Upravo je za taj korak potrebno odobrenje autora. Prilikom odluke o digitalizaciji djela institucije kulturne baštine najlakše su se opredjeljivale za digitalizaciju djela kojima je isteklo autorsko pravo jer prestankom autorskog prava djelo postaje javno dobro te se može slobodno koristiti uz obvezu poštivanja autorstva, autorskog djela i časti autora (ZAPSP, 2021: čl. 127.).

3. 1. Djela koja su nedostupna na tržištu

Novi je ZAPSP donio niz novosti vezanih za digitalne sadržaje, a ovdje je izdvojena novost koja se izravno tiče knjižnica i mogućnosti digitalizacije te javnog priopćavanja autorskih djela. U ZAPSP je uvedena definicija autorskih djela nedostupnih na tržištu. Članak 17. ZAPSP-a (2021) definira da se autorskim djelom nedostupnim na tržištu smatra ono djelo za koje se nakon uloženog razumnog napora utvrdi da nije dostupno javnosti putem uobičajenih kanala trgovine, ali i djela koja nikada nisu bila dostupna na tržištu. Pod uobičajenim kanalima trgovine ne smatraju se antikvarijati ili mogućnost odobrenja za određeno djelo. Nije jasno definirano koliki taj razuman napor mora biti, no podrazumijeva uzimanje u obzir lako dostupnih dokaza o budućoj dostupnosti djela, utvrđuje se uzorkovanjem i vjerojatnošću komercijalne dostupnosti. Također autor može u svakom trenutku izričito isključiti jedno ili više svojih djela iz te odredbe.

Dopušteno je institucijama kulturne baštine, na nekomercijalnim mrežnim stranicama, bez odobrenja nositelja prava i bez plaćanja naknade, umnožavanje i priopćavanje javnosti, uključujući i činjenje dostupnim javnosti, autorskih djela i predmeta srodnih prava nedostupnih na tržištu, koji su trajni dio njihovih zbirki, za nekomercijalne svrhe, pod uvjetom da prilikom korištenja navedu imena autora ili drugog nositelja prava kojeg je moguće utvrditi, osim ako se pokaže da to nije moguće (ZAPSP, 2021: čl. 192.). Podatke o djelima koja su nedostupna na tržištu institucije kulturne baštine dužne su dostaviti Uredu Europske unije za intelektualno vlasništvo radi objave na javnom jedinstvenom internetskom portalu koji vodi taj Ured i to šest mjeseci prije korištenja djela.

Zaštićeni fond Hrvatskog centra za dječju knjigu ovom odredbom *Zakona o autorskom i srodnim pravima* dobiva mogućnost digitalizacije djela koja su vrijedna čuvanja, djela koja su pod autorskopravnom zaštitom, ali postoje samo u Zaštićenom fondu i nisu više dobavljiva.

4. PROJEKT DIGITALIZACIJE STARIH I VRIJEDNIH KNJIGA KNJIŽNICA GRADA ZAGREBA

Upravo zbog vrijednih izdanja koje sadrži, njihove zaštite i očuvanja s jedne strane te njihove vidljivosti i dostupnosti široj javnosti s druge strane, Hrvatski centar za dječju knjigu sa svojim Zaštićenim fondom (KGZ, Hrvatski centar) od samih početaka sudjeluje u projektu digitalizacije stare i vrijedne građe iz zaštićenih zbirki Knjižnica grada Zagreba. Knjižnice grada Zagreba prijavile su 2007. godine pilot-projekt „Osvijetlimo dio svoga nasljeđa: Zagreb na pragu modernoga doba“ na javni natječaj Ministarstva kulture Republike Hrvatske „Hrvatska kulturna baština“ – nacionalni projekt digitalizacije arhivske, knjižnične i muzejske građe – kojim se željelo potaknuti stvaranje novog digitalnog sadržaja, poboljšati njegovu dostupnost i vidljivost te promicati sustavan i ujednačen pristup digitalizaciji građe u kulturnim ustanovama (Hrvatska kulturna baština, 2008). Osim građe iz zbirke Zagrabiensia i Zaštićenog fonda Glazbenog odjela Gradske knjižnice, projektom su obuhvaćena i tri naslova iz Zaštićenog fonda dječje knjige Hrvatskog centra za dječju knjigu.

Nakon uspješne realizacije pilot-projekta nastavljena je digitalizacija stare i vrijedne građe iz zaštićenih zbirki Knjižnica grada Zagreba kroz projekt „Digitalizirana zagrebačka baština“ koji se kontinuirano odvija i razvija ostvarujući zadane ciljeve prema zadanim kriterijima. Digitalizirana građa okupljena je u zbirke prema vrsti izvornika te tematske cjeline: Grafička građa, Kartografska građa, Knjige, Notni zapisi i sitni tisak, Rukopisi, Serijske publikacije, Usmeni izvori, Zvučni zapisi. Od 2020. godine dječje knjige okupljene su kao zbirka Knjige za djecu i mladež jer se organizacija digitalnih preslika u zbirke temelji na vrsti izvornika (Semenski, 2021: 248).

Istoimeni portal Digitalizirana zagrebačka baština uspostavljen je 2013. godine i sadrži građu digitaliziranu od 2008. do 2015. godine, dok je građa koja je digitalizirana i objavljena 2016. godine i kasnije dostupna na novom portalu Knjižnica grada Zagreba Digitalne zbirke, na kojem se nalazi i sva do sada digitalizirana građa, kao i digitalna izdanja Knjižnica grada Zagreba.

Knjige digitalizirane u okviru projekta „Digitalizirana zagrebačka baština“ te objavljene na portalu Digitalne zbirke čine zbirku koja je sastavnica Europeane, portala digitalne knjižnice koji okuplja milijune jedinica građe kulturne baštine iz institucija diljem Europe i Znameniti.hr, portala s digitalnom građom iz različitih zbirki i repozitorija hrvatskih kulturnih, umjetničkih i znanstvenih ustanova o velikanima hrvatske kulture, znanosti, umjetnosti i javnog života.

4.1. Digitalizirane dječje knjige u okviru projekta „Digitalizirana zagrebačka baština“

U petnaest godina trajanja projekta digitalizacije stare i vrijedne građe Knjižnica grada Zagreba iz Zaštićenog fonda Hrvatskog centra za dječju knjigu digitalizirano je i objavljeno 45 knjiga koje se lako mogu pronaći na portalu Digitalne zbirke KGZ-a unutar tematske cjeline Knjige za djecu i mladež. Od prvotno planiranih 300 knjiga odabranih za digitalizaciju iz Zaštićenog fonda Hrvatskog centra za dječju knjigu (Semenski, 2018), ostvareno je 15 %, što pokazuje kompleksnost procesa digitalizacije i najavljuje njegovo trajanje. Iako raduje svaki novi naslov jer označava zaštitu i dostupnost vrijednih knjiga široj javnosti, proces digitalizacije dugotrajan je.

Radi stjecanja boljeg uvida i sveobuhvatnog pregleda knjiga za djecu i mlade koje su digitalizirane u okviru projekta „Digitalizirana zagrebačka baština“, izrađen je popis svih digitaliziranih dječjih knjiga unutar kojega su bibliografske jedinice poredane abecedno prema prezimenu autora i godini objavljivanja (Prilog 1).

4. 1. 1. Kriteriji odabira građe za digitalizaciju dječje knjige

Kvalitetan stručan odabir građe za digitalizaciju stare i vrijedne građe u Knjižnicama grada Zagreba odrađuje tim sastavljen od koordinatorice projekta „Digitalizirana zagrebačka baština“ i voditelja zaštićenih zbirki uključenih u projekt, kao što nalažu *Smjernice za digitalizaciju kulturne baštine* (E-kultura, 2020: 11). Nastojeći ponuditi stručnoj i široj javnosti relevantnu digitaliziranu građu, knjige za digitalizaciju dogovaraju se i biraju prema raznolikim kriterijima, a neki od njih jesu obljetnice rođenja i smrti pisaca, ilustratora, prevoditelja, priređivača, knjige koje korisnici vrlo često traže te na prijedlog stručne i znanstvene zajednice ili pojedinačnog korisnika. Primjer toga jest knjiga Josipa Galla *Uzordjevojka ili Kako da djevojka omili Bogu i ljudem* iz 1881. godine koju je za digitalizaciju predložila ugledna znanstvenica koja proučava književnost za djecu i mlade. Knjiga je digitalizirana i objavljena na portalu Digitalne zbirke KGZ-a te se može mnogostruko koristiti u aktualnim programima i projektima o djevojaštvu.

Prioritet za digitalizaciju dječjih knjiga u okviru projekta „Digitalizirana zagrebačka baština“ svakako su djela hrvatskih autora te njihovi prijevodi na strane jezike. Slijedom uspješne suradnje i povezivanja dviju zaštićenih zbirki Gradske knjižnice: Zaštićenog fonda Hrvatskog centra za dječju knjigu i Zbirke rijetkih knjiga i rukopisa – Rara, digitalizirano je i objavljeno deset knjiga prijevoda djela Ivane Brlić-Mažuranić. S obzirom na njihovu brojnost (na osam jezika: njemački, engleski, danski, švedski, češki, slovački, ruski i ukrajinski) u vremenu kada su objavljeni, u tridesetim godinama 20. stoljeća, navedene knjige prijevoda pred-

stavljaju ne samo književni i knjižničarski već i kulturno-društveni pothvat, pa je njihova digitalizacija logična i nužna.

Međutim, bez obzira na kriterije kojima se vodili, potrebe knjižnice ili želje i potrebe korisnika, knjižnica mora osigurati zaštitu autorskog i srodnih prava autora, što sužava odabir građe za digitalizaciju. Stoga je za osiguranje zaštite autorskog i srodnih prava potrebno zatražiti prethodno odobrenje autora ili nositelja srodnog prava (E-kultura, 2020: 13).

4.1.2. Izazovi stjecanja prava iskorištavanja za autorska djela

S obzirom na to da je tema ovog rada digitalizacija dječje knjige, svakako vrijedi istaknuti da su ilustratori jednako važni autori u autorskim djelima. *ZAPSP* ih definira kao autore sastavljenih djela ili koautore. Svakako je važno razlučiti jedne od drugih. Autori sastavljenih djela prema *ZAPSP*-u (2021: čl. 20.) jesu dva ili više autora koji su sastavili svoja djela radi zajedničkog korištenja a da pritom svaki od autora zadržava autorsko pravo na svojem autorskom djelu. U građi kojom se bavi ovaj rad vrlo su često prisutni slučajevi koautorstva, odnosno osobe su zajedničkim radom stvorile autorsko djelo čijim se doprinosima ne može samostalno koristiti kako stoji u *ZAPSP*-u (2021: čl. 21.). Prevoditelji su također važan element u autorskom pravu jer se prijevodi tretiraju kao originalne intelektualne tvorevine i zaštićeni su kao samostalna autorska djela (*ZAPSP*, 2021: čl.15.).

Autorsko pravo nije neograničenog vijeka trajanja. Prema *ZAPSP*-u (2021: čl. 119., 120.) ono traje za života autora i sedamdeset godina nakon autorove smrti bez obzira kada je zakonito objavljeno. Ako se radi o koautorima zajedničkog autorskog prava na stvorenom djelu, trajanje autorskog prava računa se od smrti koautora koji je najdulje živio. Iz tog je jasno vidljivo da je autorsko pravo nasljedivo, tj. sedamdeset godina nakon autorove smrti nasljednicima pripadaju sva prava koja bi pripadala i autoru.

Pribavljanje dozvola za objavljivanje djela književnosti za djecu i mlade uključuje zahtjevan i često dugotrajan proces potrage za nasljednicima prava autora i traženje dozvola od ustanova ili udruga koje su objavljivale građu (Belan-Simić, 2015). Taj je proces utoliko kompleksniji ukoliko je djelo koje se želi digitalizirati višeautorsko, a da je pritom rad jednog autora javno dobro (istekla autorska prava), a rad drugog je još uvijek pod autorskopravnom zaštitom (nisu istekla autorska prava). Nastavno na to, prilikom digitalizacije dječje knjige posebnu važnost imaju ilustratori kao autori, pa je stjecanje prava iskorištavanja za autorska djela koje su ilustrirali nužno prilikom procesa digitalizacije. Da put stjecanja prava iskorištavanja za autorska djela ilustratora nije uvijek lak, dokazuju primjeri digitalizacije nekoliko knjiga iz Zaštićenog fonda Hrvatskog centra za dječju knjigu u kojima je piscu isteklo autorsko pravo, a ilustratoru nije.

Prvi se primjer odnosi na digitalizaciju prvog izdanja romana *Čudnovate zgo-de šegrta Hlapića* Ivane Brlić-Mažuranić i stjecanje prava za autorsko djelo ilustratorice Naste Šenoa-Rojc. Iz prepričane zgođe Ranke Javor, prve voditeljice Hrvatskog centra za dječju knjigu, doznaje se da je nakon puno istraživanja i nemogućnosti nalaženja podataka o nasljednicima autorskog prava (jer su ilustratoričina prava još bila valjana), došla do podatka da je nositeljica prava nećakinja ilustratorice. Nakon ostvarenog osobnog susreta ispostavilo se da nositeljica prava nije bila svjesna autorstva za koje se traži odobrenje za digitalizaciju i objavu, tj. za prvo izdanje romana *Čudnovate zgođe šegrta Hlapića*, te je pristala uz dogovorenu razmjenu i sklopljen je ugovor (KGZ, 15 godina).

Drugi se primjer odnosi na digitalizaciju prvog izdanja zbirke bajki *Priče iz davnine* Ivane Brlić-Mažuranić i traženje prava za ilustratora Petra Orlića. Iz dokumenta u arhivi Hrvatskog centra za dječju knjigu doznaje se da se, u namjeri da se digitalizira navedena knjiga, najprije godinama bezuspješno tragalo za nasljednicima prava ilustratora Petra Orlića, potom su konzultirani Umjetnički paviljon i Moderna galerija u Zagrebu, Muzej Slavonije Osijek i Galerija likovnih umjetnosti u Osijeku te Umjetnička akademija u Osijeku, ne bi li se ušlo u trag nasljednicima autorskog prava ilustratora. Naposljetku, 2011. godine, Ogranak Matice hrvatske SlavonSKI Brod, u okviru edicije *Sabrana djela Ivane Brlić-Mažuranić*, u 3. svesku pod naslovom *Priče i basne*, objavio je spomenute ilustracije Petra Orlića. Iz razgovora s urednikom spomenutog sveska saznalo se da također nisu pronašli nasljednika autorskih prava te su odlučili tiskati reprodukcije Orlićevih ilustracija iz prvog izdanja *Priča iz davnine*. Nakon navedene pažljive potrage, s obzirom na to da nisu identificirani niti pronađeni nasljednici prava ilustratora, to se djelo može tretirati djelom siročetom (2021: čl. 25), a zbog velike sigurnosti da ne postoje nositelji prava, odlučeno je preuzeti rizik i objaviti djelo bez pribavljenog dopuštenja. Slijedom toga digitalizirano je i objavljeno u okviru projekta „Digitalizirana zagrebačka baština“ KGZ-a prvo izdanje jednog od najznačajnijih klasičnih djela hrvatske dječje književnosti.

Također, kao primjer stjecanja prava iskorištavanja u slučaju koautorstva, tj. kad piscu jest, a ilustratoru nije isteklo autorsko pravo, vrijedi istaknuti i primjer digitalizacije knjige *Priče iz davnine* Ivane Brlić-Mažuranić s ilustracijama umjetnika Vladimira Kirina, za koje nisu istekla autorska prava. Nakon pronalaska nasljednice autorskih prava Vladimira Kirina, njegove kćeri Maje Gluščević, s njom je sklopljen sporazum kojim ona ustupa Knjižnicama grada Zagreba pravo na objavljivanje navedene knjige na portalu Digitalizirana zagrebačka baština (cf. Semenski, 2021).

Nadalje, digitalizacija knjige Ivana Brlića *Dobromu i dobra kob*, primjer je stjecanja prava iskorištavanja autora teksta kojem nije isteklo autorsko pravo. Nakon potrage za nasljednicima autorskog prava, došlo se do pranećaka Ivana Brlića koji se o tome očitovao elektroničkom poštom u kojoj je dao pristanak na ustupa-

nje prava iskorištavanja autorskog prava Ivana Brlića za navedenu knjigu u svrhu njezine digitalizacije.

Za autorska prava prevoditelja deset knjiga prijevoda djela *Priča iz davnine* Ivane Brlić Mažuranić koji su digitalizirani projektom „Digitalizirana zagrebačka baština“, nasljednici autorskih prava detaljno su traženi putem interneta (katalozi knjižnica, *online* enciklopedije, članci, različiti dostupni dokumenti), u enciklopedijama, priručnicima, časopisima, bibliografijama te arhivima (Semenski, 2021). S obzirom na to da se nije uspjelo pronaći dovoljno podataka za kontakt, a ponovno je provedena pažljiva potraga, ti su prijevodi digitalizirani i objavljeni bez dozvola, ali s napomenom da su zaštićeni autorskim pravom.

Ostalim digitaliziranim dječjim knjigama u okviru projekta „Digitalizirana zagrebačka baština“ nije bilo potrebno tražiti prava iskorištavanja jer su javno dobro, tj. istekla su im autorska prava.

4.2. Mogućnosti promocije digitalizirane zbirke široj javnosti

Stjecanje prava iskorištavanja autorskih djela važno je i stoga jer omogućava korištenje tih djela u promidžbene svrhe. Zanimljiv način predstavljanja ne samo pojedine digitalizirane knjige i njezinog pisca već i ilustratora i konkretnih ilustracija jest objavljivanje na blogu Digitalizirana zagrebačka baština, kao mjesta objavljivanja „nusproizvoda“ procesa digitalizacije te mjesta za promociju pojedinih djela i autora (Semenski, Blog, 2021).

Na blogu Digitalizirane zagrebačke baštine objavljen je izbor ilustracija Vladimira Kirina iz pripovijetki iz digitaliziranih prijevoda knjige *Priče iz davnine* Ivane Brlić-Mažuranić: *Bratac Jaglenac i sestrice Rutvica*, švedski prijevod iz 1928.; *Jagor*, slovački prijevod 1931.; *Kako je Potjeh tražio istinu*, engleski prijevod iz 1924.; *Lutonjica Toporko i devet župančića*, slovački prijevod iz 1931.; *Regoč*, danski prijevod iz 1930.; *Ribar Palunko i njegova žena*, danski prijevod iz 1929.; *Sunce djever i Neva Nevičica*, njemački prijevod iz 1933.; i *Šuma Striborova*, ukrajinski prijevod iz 1932. godine (Semenski, Ilustracije, 2022).

Povodom 130. godišnjice rođenja Ivane Brlić-Mažuranić, 2010. godine na portalu Digitalne zbirke KGZ-a priređena je i objavljena istoimena virtualna izložba koja se temeljila na izložbi na posterima iz 2004. godine. Izložba donosi mnoštvo podataka, informacija i slikovnih priloga o životu, radu i djelima slavne hrvatske književnice za djecu i mlade (U povodu, 2010).

Tako izdvojen i predstavljan izbor ilustracija te izložba o autoru može biti podlogom za upoznavanje s opusom ilustratora i može se koristiti u interdisciplinarnim i multidisciplinarnim znanstvenim i obrazovnim projektima koji istražuju određenu temu, autora, povijesno razdoblje, što je sugerirano putem *Smjernica za digitalizaciju kulturne baštine* (E-kultura, 2020: 9).

5. ZAKLJUČAK

Zaštićeni fond dječje knjige Hrvatskog centra za dječju knjigu KGZ-a čini vrijedan dio hrvatske kulturne baštine da bi postojao samo u svom izvornom obliku jer sadrži naslove koji su često nedostupni bilo gdje drugdje, a neki su primjerci zbog materijala na kojem se nalaze poprilično dotrajali te se ne mogu koristiti u fizičkom obliku. Digitalizacija te vrijedne građe, osim što omogućava zaštitu kulturne baštine, omogućava korisnicima korištenje građe s mjesta i u vrijeme koje sami odaberu bez da se dalje koriste, a time i oštećuju vrijedni fizički primjerci. Upravo je zbog tih značajki taj fond uključen u projekt „Digitalizirana zagrebačka baština“. Segment koji omogućava korisniku da pristupi djelu i njime se koristi zahtijeva dopuštenje nositelja autorskog prava koji određuje uvjete i načine korištenja digitalizirane građe.

Financijski i vremenski aspekti stjecanja prava iskorištavanja autorskih djela pisaca i ilustratora zahtjevni su, no od izuzetne su važnosti kako bi se očuvao i zaštitio fond kao što je Zaštićeni fond dječje knjige Hrvatskog centra za dječju knjigu. Dosad se najlakše pristupalo digitalizaciji djela koja su javno dobro, odnosno djela kojima je isteklo autorsko pravo. S obzirom na to da se u Zaštićenom fondu dječje knjige vrlo često radi o koautorskim djelima u kojima su jednako zastupljeni autor teksta i ilustrator, mali je broj djela koja su u potpunosti javno dobro. Ranijim je izmjenama i dopunama ZAPSP-a omogućena digitalizacija djela siročadi (djela kojima nije moguće utvrditi autora ili djela kojima se zna autor ali ga je nemoguće pronaći), a novim je ZAPSP-om omogućena i digitalizacija djela koja su nedostupna na tržištu. No postavlja se pitanje hoće li ti novi elementi koje je donio *Zakon o autorskom pravu i srodnim pravima* utjecati na odabir građe za digitalizaciju te možda i na uspostavu budućeg sustava digitalizacije kulturne baštine, a time i na dostupnost digitalizirane građe? Izmjenom i dopunom *Zakona o autorskom pravu* iz 2014. godine kojom je bila uvedena mogućnost digitalizacije djela siročadi, projekti digitalizacije nisu pokazali veće povećanje, što je vidljivo iz studije Europske komisije o primjeni *Direktive o dozvoljenim korištenjima djela siročadi* provedene od travnja 2020. do ožujka 2021. godine (European Commission, 2022: 16, 84).

Možda će odredba o digitalizaciji djela koja su nedostupna na tržištu uobičajenim tržišnim kanalima pružiti mogućnost za brojniju i lakšu digitalizaciju djela koja su društveno-kulturno značajna za očuvanje hrvatske kulturne baštine, a pod autorskopravnom su zaštitom. Budućnost će pokazati primjenjivost te odredbe kada se u praksi pristupi digitalizaciji takve vrste građe.

LITERATURA

- Aparac-Jelušić, T. (2017). *Digital libraries for cultural heritage: Development, outcomes, and challenges from European perspectives*. San Rafael, Ca.: Morgan & Claypool.
- Belan-Simić, A. (2015). Oblikovanje digitalnih zbirki u procjepu između zaštite prava korisnika i autorskih i srodnih prava. [citirano: 2023–03–08]. Dostupno na: http://dfest.nsk.hr/wp-content/themes/boilerplate/2015/prezentacije/Belan-Simic_Alemka.pdf
- Cimperšak, M. (2012.) Digitalne knjižnice. U: H. Stančić; K. Znier (ur.). *Heritage live: Upravljanje baštinom uz pomoć informacijskih alata*. (Str. 32–36). Koper: Univerzitetna založba Annales.
- Direktiva (EU) (2019). Direktiva (EU) 2019/790 Europskog parlamenta i vijeća o autorskom pravu i srodnim pravima na jedinstvenom digitalnom tržištu. *Službeni list Europske unije*, L 130/92. [citirano: 2023–01–22]. Dostupno na: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/PDF/?uri=CELEX:32019L0790&from=PT>
- E-kultura (2020). *Smjernice za digitalizaciju kulturne baštine*. [citirano: 2023–03–08]. Dostupno na: <https://min-kulture.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/kulturna%20ba%C5%A1tina/e-kultura%20smjernice/Smjernice%20za%20digitalizaciju%20kulturne%20ba%C5%A1tine.docx>
- European Commission (2022). *Study on the application of the Orphan Works Directive (2012/28/EU) : final report*. Publications Office of the European Union. [citirano: 2023-03-17]. Dostupno na: <https://data.europa.eu/doi/10.2759/32123>
- Horvat, A. i D. Živković (2013). *Knjižnice i autorsko pravo*. Zagreb: Hrvatska sveučilišna naklada. [citirano: 2023–03–08]. Dostupno na: <https://core.ac.uk/download/pdf/11890907.pdf>
- Mauro, I. (2021). Hrvatski centar za dječju knjigu. U: I. Meić (ur.). *Gradska knjižnica u Zagrebu: Ususret novom vremenu*. (Str. 116–129). Zagreb: Knjižnice grada Zagreba.
- Roued-Cunliffe, H. (2020). *Open heritage data: An Introduction to research, publishing and programming with open data in the heritage sector*. London: Facet Publishing.
- Semenski, V. (2021). *Digitalizacija prevedenih djela Ivane Brlić-Mažuranić*. [citirano: 2023–03–08]. Dostupno na: https://dfest.nsk.hr/2021/wp-content/uploads/2021/05/3b_Semenski_Vikica.pdf
- Semenski, V. (2018). *Digitalizirana zagrebačka baština: Što, kako, kamo nakon 10 godina?* [citirano: 2023–01–13]. Dostupno na: <http://dfest.nsk.hr/2018/wp-content/uploads/2018/05/Semenski.pdf>
- Semenski, V. (2021). Blog. [citirano: 2023–01–13]. Dostupno na: https://dfest.nsk.hr/wp-content/uploads/2022/05/28_Semenski_Vikica.pdf

Semenski, V. (2021.) Digitalizirana zagrebačka baština. U: I. Meić (urednica). *Gradska knjižnica u Zagrebu: Ususret novom vremenu*. (Str. 224–255). Zagreb: Knjižnice grada Zagreba.

Stančić, H. (2012.) Uvodno o digitalizaciji u području kulturne baštine. U: H. Stančić; K. Znier (ur.). *Heritage live: Upravljanje baštinom uz pomoć informacijskim alata*. (Str. 9–10). Koper: Univerzitetna založba Annales.

Šojat-Bikić, M. (2013). Modeliranje digitalnih zbirki i digitalnih proizvoda: Sadržajno-korisnički aspekt komuniciranja kulturne baštine u digitalnom obliku. *Muzeologija* 50. Zagreb: Muzejski dokumentacijski centar.

Zakon o autorskom pravu (2014). Zakon o autorskom pravu i srodnim pravima. *Narodne novine* 127, 2400. [citirano: 2023–03–08]. Dostupno na: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2014_10_127_2400.html

Zakon o autorskom pravu (2021). Zakon o autorskom pravu i srodnim pravima. *Narodne novine* 111, 1941. [citirano: 2023–01–22]. Dostupno na: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2021_10_111_1941.html

Mrežni izvori

Digitalizirana zagrebačka baština. [citirano: 2023–01–13]. Dostupno na: <https://kgzdz.arhivpro.hr/>

Digitalizirana zagrebačka baština. Ilustracije Vladimira Kirina u prijevodima Priča iz davnine. [citirano: 2023–01–13]. Dostupno na: <https://digitalnezbirke.kgz.hr/?blog=article&id=20607>

Digitalne zbirke. [citirano: 2023–01–13]. Dostupno na: <https://digitalnezbirke.kgz.hr/>

Digitalne zbirke. O portalu. [citirano: 2023–01–14]. Dostupno na: <https://digitalnezbirke.kgz.hr/?ct2=portal>

Digitalne zbirke. Ivana Brlić-Mažuranić – Prijevodi. [citirano: 2023–01–13]. Dostupno na: <https://digitalnezbirke.kgz.hr/?pc=i&id=19779>

Digitalne zbirke. Knjige za djecu i mladež. [citirano: 2023–01–13]. Dostupno na: <https://digitalnezbirke.kgz.hr/?pc=i&id=17058>

Digitalne zbirke. U povodu 130. godišnjice rođenja Ivane Brlić-Mažuranić. [citirano: 2023–01–14]. Dostupno na: [https://digitalnezbirke.kgz.hr/izlozbe/ivana-brlic-mazuranic/#myGallery-picture\(2\)](https://digitalnezbirke.kgz.hr/izlozbe/ivana-brlic-mazuranic/#myGallery-picture(2))

Europeana. O nama. [citirano: 2023–01–14]. Dostupno na: <https://www.europeana.eu/hr/about-us>

Hrvatska kulturna baština. [citirano: 2023–01–13]. Dostupno na: <http://www.kultura.hr/O-nama/Projekt-HKB>

- KGZ. 15 godina projekta Digitalizirana zagrebačka baština 2007. – 2022. [citirano: 2023–01–13]. Dostupno na: <https://www.youtube.com/watch?v=utB6asYLY4k>
- KGZ. Digitalne zbirke: Knjige za djecu i mladež. [citirano: 2023–01–13]. Dostupno na: <https://digitalnezbirke.kgz.hr/?pc=i&id=17058>
- KGZ. Gradska knjižnica: Zbirka Rara. [citirano: 2023–01–13]. Dostupno na: <https://www.kgz.hr/hr/knjiznice/gradska-knjiznica-zbirka-rara/o-zbirci-579/579>
- KGZ. Hrvatski centar za dječju knjigu: Digitalizacija i izložbe. [citirano: 2023–01–13]. Dostupno na: <https://www.kgz.hr/hr/knjiznice/hrvatski-centar-za-djecju-knjigu/djelovanje-u-hrvatskoj/digitalizacija-i-izlozbe/2919>
- Semenski, V. (2022). Ilustracije Vladimira Kirina u prijevodima Priča iz davnine. Digitalne zbirke (blog). 29. ožujka 2022. [citirano: 2023-01-13]. Dostupno na: <https://digitalnezbirke.kgz.hr/?blog=article&id=20607>
- U povodu (2010). U povodu 130. godišnjice rođenja Ivane Brlić-Mažuranić. Digitalne zbirke. [citirano: 2023–01–13]. Dostupno na: [https://digitalnezbirke.kgz.hr/izlozbe/ivana-brlic-mazuranic/#myGallery-picture\(2\)](https://digitalnezbirke.kgz.hr/izlozbe/ivana-brlic-mazuranic/#myGallery-picture(2))
- Znameniti.hr. O projektu. [citirano: 2023–01–14]. Dostupno na: <https://znameniti.hr/?-ct=&key=about-project>

PRILOG 1.

Popis digitaliziranih dječjih knjiga u okviru projekta „Digitalizirana zagrebačka baština“

1. Anderlić, F. (1905). *Čitanka za abecedare*. Zagreb: Tisak Milivoja Majcena.
2. Belović-Bernadzikowska, J. (1900). *Meandri: Za zabavu dobrim kevicama*. Zagreb: Nakladom Kr. sveučilišne knjižare Fr. Suppana (R. F. Auer).
3. Brlić, I. (1931?). *Dobromu i dobra kob*. Zagreb?: vlast. nakl.?
4. Brlić-Mažuranić, I. (1905). *Škola i praznici: Male pripovijetke i pjesme iz dječjeg života: (sa 7 slika)*. U Zagrebu: Nakladom Hrv. ped. književnoga zbora.
5. Brlić-Mažuranić, I. (1913). *Čudnovate zgrade šegrta Hlapića: Pripovijest za djecu*. U Zagrebu: Nakladom Hrv. pedagoško-književnog zbora.
6. Brlić-Mažuranić, I. (1916). *Priče iz davnine*. Zagreb: Matica hrvatska.
7. Brlić-Mažuranić, I. (1923). *Knjiga omladini*. Zagreb: Udruženje za unapređivanje dječje književnosti?
8. Brlić-Mažuranić, I. (1924). *Croatian tales of long ago*. London: George Allen&Unwin.
9. Brlić-Mažuranić, I. (1928). *Lavendel och Rosmarin: Sagor för stora och smaa*. Stockholm: Bokförlaget Natur och kultur.
10. Brlić-Mažuranić, I. (1928). *Pohádky z dávných dob*. V Praze: Vydavatelstvo družstevni prace.
11. Brlić-Mažuranić, I. (1929). *Lavendel og Rosmarin*. Koebenhavn: Henrik Koppels Forlag.
12. Brlić-Mažuranić, I. (1929). *Podivuhodné příběhy ševcovského učně: Povídka pro děti*. V Praze: Družstevni prace.
13. Brlić-Mažuranić, I. (1930). *Gyldenlok og Kaempen*. Koebenhavn: Henrik Koppels Forlag.
14. Brlić-Mažuranić, I. (1930). *Skazki davnjago vremeni*. Zagreb: izdanje avtora.
15. Brlić-Mažuranić, I. (1931). *Povesti z pradávna*. Turčiansky sv. Martin: Vydanie Matice slovenskej.
16. Brlić-Mažuranić, I. (1932). *Striboriv lis*. L'viv: nakladom vidavniectva "Svit ditini".
17. Brlić-Mažuranić, I. (1933?). *Aus Urväterzeiten: Märchen aus kroatischer Urzeit*. Salzburg: Verlag Anton Pustet.
18. Brlić-Mažuranić, I. (1942?). *Srce od licitara*. Zagreb: Hrv. pedagoškknjiževni zbor.
19. Collodi, C. (1943). *Pustolovine Pinokija: Pripovijest o jednomoj lutku: Sa 73 crteža izvornog izdanja*. Zagreb: Matica hrvatska.
20. Dostoevskij, F. M. (1936?). *Dostojevskij za djecu*. Zagreb: Binoza.
21. F. Bartuš (ur.) (1897). *Dobroslavke: Narodne pripovijesti hrvatskoj mladeži*. Zagreb: Tisak C. Albrechta (Jos. Wittasek).
22. Gall, J. (1881). *Uzordjevojka ili Kako da djevojka omili Bogu i ljudem*. U Zagrebu: Nakladom Hrv. ped. književnoga zbora.
23. Grimm, J.; Grimm, W. (1920?). *Izabrane Grimove priče za mladež*. Zagreb: Tisak i naklada knjižare St. Kugli.
24. Harambašić, A. (1910?). *Smilje i kovilje: Pjesmice i priče: Sa tri slike*. Zagreb: Tisak i naklada Knjižare St. Kugli.

25. I. Velikanović (ur.) (1925?). *Dječje zabave*. Zagreb: St. Kugli.
26. J. V. Tenjac (ur.) (1880?). *Dječije igre*. Zagreb: Tisak i naklada knjižare L. Hartmana (St. Kugli).
27. *Mala zorna obuka* (1903?). *Mala zorna obuka sa hrv., njem., i franc. riječima*. Zagreb: St. Kugli, Knjižara kralj. sveučilišta i Jugoslavenske akademije.
28. *Mala zvernica* (1864). *Mala zvernica za zabavu i pouku mladeži: S bojadisanim prema naravi nacertanim slikami važnijim sisarah i dodanim tumačenjem = Die kleine Menagerie zur Unterhaltung und Belehrung für die Jugend: Mit naturgetreu colorirten Abbildungen der merkwürdigsten Säugethiere, und einem erläuternden Texte* (1864). U Zagrebu: Vlastnom nakladom Lavoslava Hartmana.
29. Marulić, M. (1924). *Pedeset priča*. U Zagrebu: Tiskara narodne prosvjete.
30. Milaković, J. (1885). *Mali hrvatski deklamator: Sbirka pjesama za mladež*. U Zagrebu: Nakladom Knjižare Mučnjak i Senftleben.
31. Milaković, J. (1896). *Izabrane pjesme za mladež: (1880–1896)*. Sv. 1: Prve laste. U Zagrebu: Nakladom Hrv. ped. knjiž. zbora.
32. Pogačić, M. (1906). *Iz sunčanih dana*. Dio 1. Zagreb: Udruga učiteljica Kraljevina Hrvatske i Slavonije.
33. Pogačić, M. (1907?). *Iz domovine i dalekih strana*. Zagreb: Nakladom akademijske knjižare Gjüre Trpinca.
34. Preradović, P. (1896). *Izabrane pjesme Petra Preradovića*. U Zagrebu: Tisak Dioničke tiskare.
35. Schanz, F. (1921?). *Kako se raspredaju priče*. Zagreb: Tisak i naklada St. Kugli Knjižara Kralj. sveučilišta i Jugoslav. akademije.
36. Širola, S. (1900?). *Moja najmilija slikovnica: Pjesmice*. Karlovac: Naklada knjižare Ivana Sagana.
37. Tomšić, Lj. (1883). *Ljudevita Tomšića Izabrane izvorne pripovijesti hrvatskoj mladeži*. U Zagrebu: Naklada knjižare Mučnjaka i Senftlebena.
38. Tomšić-Im, M. (1909). *Sabrane pripovijetke i pjesme za mladež*. Zagreb: Tiskara Hrv. katol. tiskovnog društva.
39. Trnski, I. (1905). *Učitelj Dobrašin*. U Zagrebu: Tisak Dioničke tiskare.
40. Trstenjak, D. (1911). *Ispod brda "Djeda": Crtice za mladež: Sa četiri slike*. Zagreb: Hrv. pedagoško-književni zbor.
41. Trstenjak, D. (1920). *Jagode: Crtice za mladež*. Zagreb: Nakladom Hrv. pedagoško-književnog zbora.
42. Truhelka, J. (1894). *Tugomila: Sa slikama*. Zagreb: Nakladom Hrv. ped. knjiž. zbora.
43. V. Čop (ur.) (1900?). *Izabrane priče: Sa 6 slika: Ilustrovano*. Zagreb: Tisak i naklada Knjižare St. Kugli.
44. Varjačić, Lj. (1877). *Potočnice: Zabavno-poučne pjesme i pripovijetke mladeži našoj*. U Zagrebu: Naklada knjižare Mučnjaka i Senftlebena.
45. Wilde, O. (1918). *Mladi kralj i druge pripovijesti*. U Zagrebu: Naklada knjižare Mirka Breyera.